

Toplumsal Uyum ve Bütünleşme Bağlamında Erzincan'a Yerleştirilen Ahıska Türkleri Üzerine Bir Değerlendirme

Eray Aktepe*, Mustafa Tekdere**,
Abdullah Şuhan Gürbüz***

Öz

Günümüzde kentler, bölgeler ve ülkelerarası göç hareketleri, hem göç eden birey ya da kitlenin hem de göç alan yerleşim alanlarındaki insanların, ekonomik ve sosyo-kültürel hayatını etkileyen en önemli olgulardan biridir. Küreselleşme ile uluslararası niteliğe sahip olan göçün en temel özelliği, coğrafi ve kültürel yaşam alanının değiştirilmesidir. Bu mekânsal değişim sorunu, yabancılaştırma ve kente uyumsuzluk, işsizlik, kültürel uyum, konut ve barınma, planlama ve yönetim sorunları gibi birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, Türk vatandaşlık rejiminin, Türk soyundan gelen ve müslüman olan göçmenlere sağladığı avantajlar bağlamında, Ahıskalıların Türkiye'de yerleştikleri kentlerden biri olan Erzincan'da Türk toplumu ile bütünleşmesi ve uyum süreci incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, bütünleşme, uyum, Ahıska Türkleri

* Araş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: eaktepe@kastamonu.edu.tr

** Araş. Gör., Erzincan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, e-posta: mtekdere@erzincan.edu.tr

*** Araş. Gör., Erzincan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, e-posta: abdullahsuh@gmail.com

An Evaluation on the Ahıska Turks Placed in Erzincan Province of Turkey in the Context of Social Harmony and Integration

Eray Aktepe* , Mustafa Tekdere** ,
Abdullah Şuhan Gürbüz***

Abstract

Today, the inter cities, regional and national migration is one of the most important cases affecting the economical, social and cultural life of both immigrants and native society. The main feature of the migration that possesses an international characteristic with the process of globalization is changing the geographic and cultural living area. This spatial change problem brings with it many problems such as alienation and disharmony in the city, unemployment, cultural integration, housing, planning and management. In this study, the integration of Ahıska Turks who settled in Erzincan to the Turkish community in the context of the advantages of Turkish citizenship regime to the immigrants who are muslim and descended from the race of Turk will be examined.

Keywords: *International migration, integration, Ahıska Turks*

* Research Assistant, Kastamonu University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, e-mail: eaktepe@kastamonu.edu.tr

** Research Assistant, Erzincan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, e-mail: mtekdere@kastamonu.edu.tr

*** Research Assistant, Erzincan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, e-mail: abdullahsuhan@gmail.com

1. GİRİŞ

Günümüzde, kentler, bölgeler ve ülkelerarası göç hareketleri, hem göç eden birey ya da kitlenin hem de göç alan yerleşim alanlarındaki yerleşiklerin ekonomik, kültürel ve sosyal hayatını etkileyen en önemli olgulardan biridir. Uluslararası göç, bireylerin kendi seçimleri ve iradeleri ile olabileceği gibi, çatışmalar, savaşlar, politik baskılar gibi sebeplerden dolayı sürgün niteliğinde, zorlama ve baskı sonucu da gerçekleşmektedir. Göç olayları, göç pratiği içindeki ülkelerde çeşitli problemlere zemin hazırlamakla birlikte, göçmenler açısından da büyük boyutlu toplumsal travmalara neden olmaktadır. Küreselleşme ile uluslararası niteliğe sahip olan göçün, göçmenler açısından en temel sorunsalı, coğrafi ve kültürel yaşam alanının köklü değişimlere uğramasıdır. Bu mekânsal değişim sorunu, yabancılaşma ve kente uyumsuzluk, işsizlik, kültürel entegrasyon, konut ve barınma, planlama ve yönetim sorunları gibi birçok problemi de beraberinde getirmektedir.

Göç hakkındaki araştırmalarda, yasal yollarla ülkeye giriş yapmış, vatandaşlık ya da oturma izni almaya hak kazanmış göçmenler olduğu kadar zorunlu bir şekilde göç etmek zorunda kalanlar, yasal olmayan yollarla ülkeye girenler, sürekli oturmalarına izin verilmemiş göçmenler ve vatandaşlık alamayanlar gibi çok farklı göçmen statülerinin varlığı, bu kişiler ile ilgili topyekûn bir sayısal veriye ulaşmayı oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca, yine göç çalışmalarında göçmenlerin karşılaştıkları sorunları içeren alan çalışmaları oldukça azdır. Benzer kısıtlamalar çalışmamıza konu olan Ahıska Türkleri'nin Türkiye'deki toplam göçmen nüfusu için de geçerlidir. Ancak, çalışma alanı olarak belirlediğimiz Erzincan'ın Üzümlü İlçesindeki Ahıska Türkleri'nin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin talimatı ile Ukrayna'dan getirilmesi ve hâli hazırda var olan TOKİ konutlarına yerleştirilmesi, bu göç hareketinin incelenmesinde, hem nicel hem de nitel açıdan gerekli bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan “Donbass Savaşı” nedeniyle bölgede yaşayan Ahıska Türkleri'nin Erzincan'ın

Üzümlü İlçesine zorunlu göçü sonrası yeni hayatlarında, yaşadıkları mekânsal değişim ile birlikte karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, detaylı veri sağlamak amacıyla ilçeye ilk katile ile gelen 116 Ahıska Türkü aileden 94'üne anket ve açık uçlu sorular sorulmak suretiyle, konu ile ilgili hem nitel hem de nicel bilgi sağlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların demografik bilgilerinin elde edilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan; ikinci bölüm ise katılımcıların göç sonrası değişen mekân ve yaşamı hakkında sosyal, kültürel ve ekonomik özellikli görüş ve düşüncelerini belirleme amacıyla hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir. Bu araştırmanın ortaya koyduğu hipotez, Türk soyundan gelmesi nedeniyle diğer göçmenlere göre imtiyaz ve ayrıcalıklı olan Ahıskalıların, yaşadıkları mekânsal değişim sonrası karşılaştıkları sorunların diğer göçmenlere oranla zorluk seviyesi bakımından düşük, adaptasyon süreci bakımından ise hızlı olacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne din ve kimlik temelli farklılıklara göre şekillenen vatandaşlık rejimi çerçevesinde ve bu rejimin Türk soyundan gelen ve müslüman olan göçmenlere sağladığı avantajlar bağlamında, Ahıska Türkleri'nin Türkiye'ye göçü incelenmiştir. Bu bölümde, Ahıska Türkleri'nin Türk soyundan gelmelerinin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma süreçlerinde etkili olduğu vurgulanmıştır. İkinci bölümde, Ahıska Türkleri'nin genel göç nedenleri ve yönelimleri uygun göç model ve kuramları ile anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise, araştırma sonrası elde edilen bulgular ışığında, göç sonrası Ahıska Türkleri'nin değişen mekân, yaşam, kültürel yapı ve yeni yerleşkelerine entegrasyonları gibi konular irdelenmiştir.

2. UKRAYNA'DA YAŞAYAN AHISKA TÜRKLERİ'NİN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ

Cumhuriyet dönemine kadar ki süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nun benimsediği millet sistemi anlayışı, egemenliği altındaki toplulukları din veya mezhep temelli farklılıklara göre sınıflandıran bir anlayış

olmuştur. Bu anlayışa göre, hâkim topluluk olan müslümanların birlikte yaşama ve hoşgörü kültürü içerisinde diğer milletleri eşit bireyler olarak kabul etmesi öngörülmekte, idare ve sosyal organizasyonlar bu temelde gerçekleşmektedir (Eryılmaz, 1992: 93). Yurttaşlık kavramı bağlamında, Osmanlı İmparatorluğu'nun *çokkültürcülük* anlayışının Cumhuriyet sonrası Türkiye'si için de pek farklılık göstermediği görülmektedir. Nasıl ki Osmanlıda millet sisteminin temelini ağırlıklı olarak müslümanlık oluşturuyorsa, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık kavramının temelini de Türk kimliği oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, birinde dini farklılıklar toplumu kategorize ederken diğerinde Türk kimliği vatandaşlık rejimini oluşturan temel öğe olmuştur (Dağdelen, 2015: 175). Buna karşın Ortaylı (1999: 84-85), Osmanlı'da arı, mutlak bir müslüman kimliğinden bahsetmenin doğru olmadığını, Osmanlı kimliğinde Türklüğün de önemli bir kıstas olduğunu vurgulamaktadır. Türk soyundan gelmeyen müslüman topluluklar kültürel ve dilsel olarak uyum sağladığı derecede Osmanlı-Türk sayılmaktadır. Özellikle 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun sınır bölgelerinde yaşanan Balkanlaşma süreci, gönüllü, zorla veya cebri olarak Türkiye'ye göç eden toplulukların vatandaşlığa kabul edilmesinde Türk kimliği ve müslümanlığı en önemli unsurlar haline getirmiştir (Tekeli, 1990: 54). Sonuç olarak, millet sisteminde Türk ve müslüman olmak belirleyici faktörler olduğu gibi ülke sınırlarına girişi ve hatta yurttaşlık verilmesini sağlayan yegâne nedenlerden biri olarak kabul edilmiştir (Tekeli, 1990: 60; Ortaylı, 1999: 84).

19. yüzyıl sonrası etkin hale gelen Türk kimliği, geçmişten günümüze soydaş göçleri ile de yakından ilişkilidir (Dağdelen, 2015: 175). Türk ırkından olmayanların hükümet izni olmadıkça farklı bir bölgeye yerleştirilmesi, homojen topluluklar halinde ve küme teşkil edecek şekilde toplu halde iskânının yasaklanmış olması, 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Yasası'nın Türk kimliğine yaptığı vurgudan anlaşılmaktadır (2510 sayılı İskân Yasası, Madde 7B)¹. Bu yasaya göre, Türkiye'ye

1 2510 sayılı İskân Yasası, Madde 7b: "Türk ırkından olmayanlar, Hükümetten yardım istemeseler bile, Hükümetin göstereceği yerde yurt tutmağa ve Hükümetin

yerleşmek isteyen ve iskân edilecek topluluklar, Türk kimliği ve soydaşlık kavramları çerçevesinde belirlenmiştir (Çağaptay, 2002: 235). Bunun yanı sıra, sığınmacı statüsünde olan ve Türk soyundan gelen bazı göçmenler sığınma statüsü kabul edilmediği halde Türkiye'de illegal yollardan kaçak olarak kalabilmişler ve Türk soyundan gelenlerin oturma, çalışma ve vatandaşlık kazanmasına ilişkin kanun hükümlerinden yararlanabilmişlerdir (Kaiser'den aktaran İçduygu, 2004:240). 1964 tarihli 403 sayılı *Türk Vatandaşlığı Kanunu'da Türk vatandaşlığına alınacak yabancılar ile ilgili 7. maddesinde Türk kökenli olmanın ayrıcalığını ortaya koymuştur*. Bu çalışmaya konu olan Ahıska Türkleri de Türk soyundan gelen göçmenler arasında bu kanunlardan yararlanan topluluklardan biridir (Çiçekli, 2009: 51).

1921 yılında Ahıska'nın Rusya'ya bağlanması ile Türkiye'de iskânı sağlanan Ahıska Türkleri'nin birçoğu İstanbul, Ankara, İzmir, Artvin, Ardahan, Ağrı ve Bursa illerine yerleştirilmiştir (Seferov ve Akış, 2008: 401). Ahıska Türkleri ilk defa toplu olarak Türkiye'ye, 1992 yılında dönemin Cumhurbaşkanı tarafından getirilmiştir. 3835 sayılı "*Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun*" kapsamında Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası dağıntık bir yerleşime sahip ve yaşam şartları zor olan Ahıskalıların, devlet tarafından belirlenmiş senelik kotayı aşmamak şartı ile serbest veya iskânlı göçmen statüsünde Türkiye'de iskânı sağlanmıştır. Ayrıca, hem Türkiye'de iskânı sağlanan hem de Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası oluşan yeni devletlerde yaşamını devam ettiren Ahıska Türkleri'ne çifte vatandaşlık statüsü tanınmıştır (Resmi Gazete, 1992). Bu yasal düzenlemeler, Türk soyundan gelen ve müslüman olan Ahıska Türkleri'nin mabullük hiyerarşisindeki yerini ve Türkiye Cumhuriyeti'nin göç pratiklerine karşı yaklaşımını göstermesi açısından önemlidir.

2013 yılı sonlarında yaşanan "Doğu Ukrayna Krizi" sonrası bölgede yaşayan Ahıska Türkleri'nin toplu halde Erzincan'ın Üzümlü

izni olmadıkça buralarda kalmağa mecburdurlar. İzinsiz başka yere gidenler ilk defasında yerlerine çevrilirler. Tekerrürü halinde İcra Vekilleri Heyeti kararile, vatandaşlıktan düşürülürler."

ilçesine göç etmesinde de, Türk kökenli ve müslüman olan göçmenlerin kültürel ve dilsel uyumu, toplumsal, ekonomik ve siyasal süreçlere entegrasyonu ve milli yapıya adaptasyonu gibi faktörler belirleyici unsurlar olmuştur. Ukrayna'nın Avrupa Birliği'ne girme çalışmaları sürecinde, Rus yanlısı Ukrayna hükümetinin AB ortaklık anlaşmasını imzalamaması sonrası birlik yanlısı halk ayaklanmış, Ahıska Türkleri'nin de bulunduğu Donbass bölgesinde çatışmalar çıkmıştır (Radikal, 2014). 1989'da Özbekistan'ın Fergana kentinde çıkan olayların ardından Ukrayna'ya (Donetsk ve Slavyansk) göç eden Ahıskalılar, Donbass bölgesinde çıkan çatışmalar ile birlikte yeni bir göçe daha maruz kalmışlardır (Yeni Şafak, 2015). Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan Donbass Savaşı nedeniyle gitmek zorunda bırakılan 677 aileden oluşan 2960 kişilik Ahıska Türkü, 7668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Erzincan ve Bitlişte inşa edilmiş TOKİ konutlarına "iskânli göç" kapsamında yerleştirilmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016).

Şekil 1. Üzümlü İlçesinin Erzincan Kenti İçerisindeki Konumu

Ahıska Türkleri'nin Erzincan İli göç pratiğine mekânsal açıdan bakacak olursak, Erzincan gibi anakent olma özelliği taşımayan, nüfusu ve nüfus çeşitlilik oranı düşük, dolayısıyla yoğunluğun kent merkezinde toplandığı şehirlerde (metropol kentlere oranla düşüğe olsa da), kentin merkezinde oluşabilecek rant boşluğu sermaye birikimlerinin

ilgi alanını oluşturmaktadır (Smith, 1987: 462-465). Neo-liberal kentleşme süreci içerisinde sermaye yatırımlarını kente çekmek amacı ile merkezi alanlarda yapılan kentsel dönüşüm ve yeniden geliştirme proje ve pratikleri bu rant boşluğunun gözle görülür yegane uygulamalarıdır. Bu kentsel dönüşüm ve yeni konut üretimine yönelik politikalar ile içinde göçmenlerin de bulunduğu (Hackworth ve Smith, 2001: 470) mahalle halkları yerinden edilmekte ve bu mahalleler dönüşüme uğramaktadır. Şekil 1'de de görülebileceği gibi Erzincan İli özelinde, Ahıska Türkleri için tahsis edilen konutların şehir merkezinde olması ve bu konutların TOKİ tarafından yaptırılan yeni konutlar olması ilçede bir rant boşluğu oluşmasını ortadan kaldırmakta, dolayısıyla soylulaştırma, yeniden canlandırma ya da yeniden geliştirme gibi pratikler ile göçmenlerin mahallelerinden uzaklaştırılması ve yerinden edilmesi gibi bir durumun da vuku bulmasını engellemektedir.

Mekânsal açıdan dikkat çekilmesi gereken bir diğer unsur ise göçmenlerin sağlanan konutlar nedeniyle belli bir bölgede kümelenmiş olmasıdır. Bazı yazarlara göre, göçmenlerin göç ettiği topluma entegrasyonu açısından belli bir bölgede yoğunlaşmaları, göçmenlerin yer ve aidiyet duygularının gelişmesini ve dolayısı ile uyum süreçlerinin hızlanmasını sağlamaktadır (Murdie ve Ghosh, 2010: 297-301). Ancak, diğer taraftan göçmenlerin göç ettikleri ülkede belli bir bölge, il, ilçe ya da mahallede yoğunlaşmasına, karşıt göç yazınında yer verilmekte (Massey, 1985) ve bu sosyal mekânsal kümelenmenin göç edilen mekândaki halk ile uyum sürecini zorlaştıracağından bahsedilmektedir (İpek, 2002: 125, Andersen, 2004: 6, Ünal, 2012: 58).

Sonuç olarak, 1990 sonrası Türkiye'nin aldığı göç ile ilgili yazına baktığımızda, göçmenlerin Türk soyundan gelmelerinin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma süreçlerinde etkili olduğu görülmüştür (Dağdelen, 2015: 179). Diğer bir deyişle, Osmanlı'dan başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin de belli konularda destek olduğu Türk soyundan gelen veya müslüman olan göçmenlerin birçoğu Türkiye'nin iskân politikalarını değiştiren unsurlar olmuştur (Tekeli'den aktaran Dağdelen, 2015: 174). Ahıska Türkleri örneğinde de görüldüğü üzere,

iskânlı göç kapsamında gelen göçmenlere kısa sürede geçici kimlik numarası verilmiş, vatandaş olma konusundaki işlemler hemen başlatılmış, ikamet ettirildikleri yeni ve modern TOKİ konutlarının yanı sıra, Üzümlü Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından konutların tüm ihtiyaçları da sağlanmıştır (Erzincan Valiliği, 2015). Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uyguladığı göçmen politikasının Ahıska Türkleri açısından ayrıcalıklı ve imtiyazlı bir göç pratiğine dönüştüğünü göstermektedir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırma, Ukrayna'dan göç ederek 25.12.2015 tarihinde Erzincan İl-
linin Üzümlü İlçesine ikamet ettirilen 116 Ahıska Türkü (ilk katile)
aileyi (Toplam 439 kişi) kapsamaktadır. 116 aileden 100'üne ulaşılmış
ve 09.03.2016-11.03.2016 tarihleri arasında anketler uygulanmıştır.
100 aileye ulaşılma nedeni; ailelerden bazılarının Ukrayna'da bulunan
birtakım mal varlıkları ile ilgili işlemleri gerçekleştirmek için geçici o-
larak geri dönmüş olmasıdır. Bu anketlerden 6'sı büyük orandan eksik
ve hatalı² doldurulduğu için çıkarılmış ve toplam 94 anket ile nihai de-
ğerlendirme gerçekleştirilmiştir. Bu rakam ele alınan örneklemin yak-
laşık %80'ine tekabül etmektedir. Anketler, göç sonrası ailenin içinde
bulunduğu durumu daha realist değerlendirme imkânına sahip olduğu
için her bir hanedeki aile reislerine (erkek veya kadın) yapılmıştır.

Göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısını ölçmeyi amaç edinen
çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısmında Ahıska Türkleri'n-
den oluşan göçmen grubunun sosyo-demografik özelliklerini ölçmeye
yönelik 6 adet soru sorulmuştur. İkinci kısım iki bölüme ayrılmış-
tır. İkinci kısmın ilk bölümünde göç sonrası değişen mekân ve yaşam
algısını ölçmek için (1) kesinlikle katılıyorum, (2) katılıyorum, (3)
kararsızım (4) katılmıyorum ve (5) kesinlikle katılmıyorum olmak
üzere 5'li likert ölçeğinin kullanıldığı 8 adet (7-14 arası sorular) soru

2 Özellikle açık uçlu sorularda, göçmenlerin Türkçe okuma, anlama ve yazma
düzeylerinin çok iyi olmaması nedeniyle kısa ve öz cevapların verildiği
görülmüştür.

katılımcılara yöneltilmiştir. İkinci kısmın ikinci bölümünde ise; yine göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısını ölçmek için göçmenlerin görüşlerini dilediği gibi ifade etmelerine olanak tanımak amacıyla, 14 adet (15-28 arası sorular) açık uçlu soru yöneltilmiştir. Anket çalışması sonucunda elde edilen bulguların analizi, belirtilen iki kısım temel alınarak SPSS 15.0 paket programı vasıtasıyla yapılmıştır. İkinci kısmın ikinci bölümünde yer alan açık uçlu soruların analizi ise her bir anketin ve sorunun teker teker incelenmesi suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ağırlıklı olarak verilen cevaplar çalışmaya aktarılarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda, çalışmanın yönünü tayin edecek verinin yorumlanması ve araştırma yöntemini belirleyecek uygun göç model ve kuramlarından da yararlanılmıştır. Bu bağlamda, Ahıska Türkleri'nin Erzincan'a yaptığı göç, coğrafi durum şekli açısından dış göç, göç kararının alınış biçimi açısından zorunlu ve zaman dilimi açısından kalıcı bir göç özelliği taşımaktadır.

Diğer taraftan Petersen (1958: 259)'in göçün oluşum nedenlerine göre yaptığı ilkel, zorunlu, yönlendirilmiş, serbest ve kitlesel göç türleri açısından Ahıska Türkleri'nin göç pratiğini açıklayan en uygun türler zoraki (forced or compulsory migration) göç ve kitlesel göçtür. Diğer bir deyişle, göçün oluşum nedenine göre, Ahıska Türkleri'nin genel göç hareketlerinin itici bir faktör olan savaşın etkisiyle gönüllülük esaslı değil, zoraki nitelikte olduğu ve gruplar halinde (kitle göçü) eski yerleşkelerini terk ettikleri görülmektedir. Zorunlu kelimesinden de anlaşılacağı gibi zorunlu göç hareketleri; baskın iradenin genellikle azınlık olan birey ya da gruplara uyguladığı baskı ve ayırım politikaları üzerinden şekillenmektedir (Petersen, 1958: 261). Özbekistan'ın Fergana kentinden Ukrayna'ya (Donetsk ve Slavyansk) oradan da Erzincan (Üzümlü, Bayırbağ ve Geçit) ve Bitlis'e (Ahlat) göç eden/edecek 3000'e yakın Ahıskalı da kendilerine uygulanan baskı ve ayırım politikaları nedeniyle eski yerleşkeleri terk etmek zorunda kalmışlardır (Yeni Şafak, 2015).

Ayrıca, küreselleşmenin de etkisi ile iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi de göçün etki alanlarını genişletmiş ve göçü daha

kapsayıcı bir olgu haline getirmiştir. İletişim ağlarının gelişmesi ve ilk göç eden birey ya da grupların oluşturdukları göçmen ilişki ağları, yeni göç edecek bireyleri cesaretlendirmiş ve göçün kitlesel bir hal almasını sağlamıştır (Petersen, 1958: 263-264). Ahıska Türkleri'nin uluslararası göç hareketinin Türkiye istikametinde olmasında, soydaşlık ve dostluk ilişkileri ağlarının varlığının ve Ahıskalı göçmenler ile Türk halkı arasındaki ortak kökenin belirleyici faktörler olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu durum bize, yaşanan göç hareketinin; göç eden bireylerin yakınları, dostları ve göç etmek zorunda kalınan yerleşkedeki akrabaları ile mütekabil ilişkiler ağı ile anlatan Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı ile de açıklanabileceğini göstermektedir. Zoraki göçler kuramı, göçün hangi nedenlerden kaynaklandığını ortaya koyarken; Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı, göçü göçmenler, yerleşikler ve daha önce göç edenler arasındaki iletişim, haberleşme ve sosyal ağlar üzerinden anlamaya çalışır. Crisp'in Göçmen İlişkiler Ağı anlayışına göre göçmenler arasındaki ağ, bilgi sahibi olma, minimum maliyet, yasadışı göçü artırma ve örgütlenme konusunda yeni göçmenlere zemin hazırlamaktadır (Crisp, 2006: 6-7). Daha açık söyleyecek olursak, göçmen ilişkiler ağı ile öncü göçmenler yeni gelecek olan göçmenlere ülke, vatandaşlık ve göçmenlik kanunları ile ilgili bilgi vermekte, kalacak yer ve finansal destek konusunda yardımcı olmakta, yakalanma, tutuklanma ve ülke sınırlarının dışına çıkarılma gibi kamu yararına aykırı konularda malumat sağlamaktadır (Çağlayan, 2006: 87).

Göçmen İlişkiler Ağı, Türkiye'nin göç pratiği yaklaşımı içerisinde "Soydaş Göçü" olarak adlandırılmıştır. Ahıska Türkleri özelinde bu ilişki ağı; önceki dönemlerde çıkan yasalar ile oturma izni, çalışma izni ya da vatandaşlık elde etmiş ilk göçmenlerin, daha sonra gelen göçmenler ve geldikleri ülkelerde kalan akrabaları ve arkadaşlarından meydana gelmektedir. 5543 sayılı İskân Kanunu'nda iskânlı göç olarak ifade edilen Soydaş Göçü; Kanununun 3. maddesinin f bendinde Türk soyundan gelen ve aynı kültüre bağlı olan, özel yasalarla ülke dışından getirilen ve bu yasa maddelerine göre konut verilerek iskânları sağlanan göçmenler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çerçevede ülkeye

girişi sağlanan göçmenlere vatandaşlık verilmekte, ikamet edecekleri konut ve eşya sağlanmakta ve geçici süre ile geçimini sağlayacak gelir yardımında bulunmaktadır (Özservet, 2015: 7).

Sonuç itibari ile bu ağa soydaşlık ve ortak kökeni önemseyen devlet kurumlarının dâhil olması, göçmenlerin yakınları ile ilişkilerini daha güçlü devam ettirmelerini sağlamakla kalmamakta, bu ilişki ağının ortaya koymaya çalıştığı bilgi ve deneyim paylaşımının devlet eliyle göçmenlere sunulmasını sağlamaktadır. Devlet eliyle desteklenen bu göç hareketi, bir taraftan göçmenlerin göçmenlik yasalarıyla ilgili bilgi edinme sıkıntısını gidermek, vatanından ayrılıp hedef yerleşim birimine göç etme maliyetini karşılamak veya minimize etmek, diğer taraftan ise illegal göçü engellemek açısından her iki tarafı da süreçten memnun edecek planlı ve programlı bir uygulama ortaya koymak açısından faydalı görülmektedir. Anlatılan teori ve tanımlamalar kapsamında Ahıska Türkleri'nin göç sonucu hissedikleri çok yönlü etkileri ele alan bu çalışmada verilen cevaplar, çizilen genel teorik çerçeve ile koşutluk gösterdiği anlaşılmaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİ

Tablo 1, ankete katılan Ahıska Türkü göçmenlerinin demografik özelliklerine ait sonuçları göstermektedir. Tabloya göre, her aileyi temsilen bir kişinin katıldığı anket araştırmasında ankete katılan toplam 94 göçmenin 37'si kadın, 57'si erkektir. Ankete katılan göçmenlerin yaş durumu verileri göz önüne alındığında, 0-17 yaş aralığında ankete katılan kimsenin olmadığı, 18-24 yaş aralığında ankete 15 kişinin katıldığı, 25-39 yaş aralığında 43, 40-54 yaş aralığında 20, 55 ve üzeri yaş grubunda ise 16 kişinin ankete destek verdiği ortaya çıkmaktadır. Ankete katılan göçmenlerden 1 kişinin ilkokul, 52 kişinin ortaokul, 32 kişinin lise, 6 kişinin lisans ve 3 kişinin lisansüstü eğitim durumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine Tablo 1'e göre, ankete katılan Ahıska Türkleri'ne sorulan bilinen dil sayısı sorusuna verilen cevaplarda; sadece Ukraynaca bilen kişi sayısı 3, sadece Rusça bilenlerin sayısı 17 ve sadece Özbekçe bilenlerin sayısı 2'dir. Rusça

ve Özbekçe dillerinden ikisini aynı anda bilen kişi sayısı 12, Ukraynaca-Rusça-Özbekçe dillerinden üçünü aynı anda bilen kişi sayısı ise 26'dır. Ukraynaca-Rusça dillerinden ikisini aynı anda bilen kişi sayısı 31, İngilizce-Rusça dillerinden ikisini aynı anda bilen kişi sayısı 2 ve son olarak Ukraynaca-Özbekçe dillerinden ikisini aynı anda bilen kişi sayısı 1'dir. Dil bilgisi konusunda göçmenlerin iyi bir altyapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle göçmenlerin eğitim ve turizm gibi alanlarda istihdam edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Göç ettikleri yerde bulunan mal varlıklarından toplu veya kısmi olarak elde ettikleri gelirler bir kenara bırakıldığında, ankete katılan göçmenlerin mevcut koşullarda aylık gelir durumları ve düzenli tek gelir kaynakları devletten aldıkları 350 TL'lik nakdi tutardır. Mesleki durumlarına bakıldığında ise tarım, hayvancılık, inşaat, garsonluk, lokantacılık, pastanecilik, kuaförlük gibi meslek dallarının göçmenler arasında ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca yevmiyeye dayalı bazı iş kollarında çalışıldığı sonucuna da ulaşılmaktadır³.

3 Demografik sorulardan 5'incisi aylık gelir seviyesi, 6'ıncısı ise meslek durumu ile ilgilidir. Fakat elde edilen tek gelir kaynağı devletten aktarılan 350 TL tutarındaki para olduğundan ve meslek gruplarını tablo yapmanın çok alan kaplayacağı düşünüldüğünden sözkonusu bilgilerin yazılı olarak ifade edilmesi uygun görülmüştür.

Tablo 1: Demografik Değişkenlere Ait Betimleyici İstatistikler

S-1. Cinsiyet	Adet	Oran(%)	S-1. Cinsiyet	Adet	Oran(%)
Kadın	37	39.4	Erkek	57	60.6
S-2. Yaş Durumu	Sıklık	Oran(%)	S-3. Eğitim Durumu	Sıklık	Oran(%)
0-17	0	0	İlkokul	1	1.1
18-24	15	16	Ortaokul	52	55.3
25-39	43	45.7	Lise	32	34
40-54	20	21.3	Lisans	6	6.4
55 ve üzeri	16	17	Lisansüstü	3	3.2
S-4. Bilinen Dil Sayısı	Adet	Oran(%)	S-4. Bilinen Dil Sayısı	Adet	Oran(%)
Ukraynaca	3	3.2	Ukraynaca-Rusça-Özbekçe	26	27.7
Rusça	17	18.1	Ukraynaca-Rusça	31	33
Özbekçe	2	2.1	İngilizce-Rusça	2	2.1
Rusça-Özbekçe	12	12.8	Ukraynaca-Özbekçe	1	1.1

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

İlk kısmı demografik değişkenlerden, ikinci kısmı ise göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısına ilişkin sorulardan oluşan ankette, hazırlanan soruların birbirinin aynı düşünceleri ölçüp ölçmediği, ölçek içerisinde belirli bir tutarlılığa sahip olup olmadığı analiz edilmesi gerekmektedir (Brayman ve Kramer, 1990: 77). Bu kapsamda araştırmanın temel aracı olan anket verilerinin kendi içerisinde tutarlı olup olmadığı, güvenilirlik testleriyle ortaya çıkarılabilmektedir. Güvenilirlik katsayıları, gerçek skorların varyansının, gözlenmiş skorların varyansına oranlanması suretiyle bulunabilir (Clark-Carter, 1997: 338). Bu durumda, şayet inceleme sonucunda elde edilecek olan oran 1'e eşit olursa, analizde herhangi bir ölçme hatasının olmadığı söylenebilir. Oran 0'a yaklaştığında ise analizde ölçme hatalarının fazlaca olduğu ifade edilir (Ural ve Kılıç, 2013: 284). Bu durumun analizi için Cronbach Alfa Güvenilirlik Testi yapılmaktadır.

$$\text{Cronbach Alfa Katsayısı : } \alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^k S^2_i}{S^2_p} \right]$$

Burada k , ölçekteki soru sayısını, S^2_i her bir sorunun varyansını, S^2_p ise genele ait varyansı ifade etmektedir. Cronbach alfa değeri, her bir soruya ait varyansların toplamının, genele ait varyansa oranlanması ile bulunan, ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Cronbach alfa değeri, 0-1 aralığında değerler alır (Özdamar, 2013, 554).

Tablo 2: Cronbach Alfa Güvenilirlik Testi

Cronbach's Alpha	N of Items
0.703	8

5'li likert tipi anket sorularına ait iç tutarlılığın tespit edildiği Cronbach Alpha güvenilirlik testi sonucuna göre iç tutarlılık değeri 0.703 olarak bulunmuştur. Bu değer 0.70 değerinin üzerinde olması sebebiyle ölçeğin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Böylece katsayı, toplumsal taramalarda ve bilimsel kanaatlerin oluşmasında güvenle kullanılabilir (Özdamar, 2013, 555). Bu doğrultuda yapılan anket çalışmasının güvenilir olduğunu açıkça ifade etmekte fayda vardır.

Tablo 3: Göç Sonrası Değişen Mekân ve Yaşam Algısını Ölçmeye İlişkin İstatistiksel Sonuçlar - 1

	İstatistiksel Tanımlamalar			
	Ortalama	Medyan	Mod	Standart Sapma
S-7. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin size uyguladığı iskân politikasından memnun musunuz?	1.50	1.00	1	0.758
S-8. İkamet ettirildiğiniz ili (Erzincan) ve ilçeyi (Üzümlü) beğendiniz mi?	1.61	1.00	1	0.804
S-9. Erzincanlıların size karşı davranış, eylem ve söylemlerinden memnun musunuz?	1.75	2.00	2	0.923
S-10. Erzincan'daki resmi kurumların, STK'ların ve özel kuruluşların Erzincan'a uyum sağlama ve Erzincan'la bütünleşme konusunda size yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	1.72	1.50	1	0.966
S-11. Bulduğunuz muhitteki komşuluk ilişkilerinden memnun musunuz?	1.68	2.00	2	0.832
S-12. Erzincan'da uzun süre yaşamayı düşünüyor musunuz?	1.68	1.50	1	0.894
S-13. Erzincan'a ikamet etmeden öncesini ve sonrasını karşılaştırdığınızda iyi bir karar aldığınızı düşünüyor musunuz?	1.72	2.00	2	0.884
S-14. Soydaşlarınıza ve akrabalarınıza Türkiye'ye gelmeyi önerir misiniz?	1.35	1.00	1	0.599

Tablo 3'te verilen betimleyici istatistikler analiz edildiğinde, mod değerleri en sık verilen cevapları göstermektedir. Buna göre göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısının ölçülmek istendiği 7-14 arası sorulara katılımcıların çoğu 1 (kesinlikle katılıyorum) ve 2 (katılıyorum) yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 4'e göre; **(S-7)** Ankete katılan göçmenlerin; %94.7'si, Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından kendilerine uygulanan iskân politikasından memnun olduklarını, **(S-8)** %90.4'ü ikamet ettirildikleri Erzincan İlini ve Üzümlü İlçesini beğendiklerini, **(S-9)** %90.4'ü Erzincanlıların kendileri karşı davranışlarından memnun olduklarını, **(S-10)** %88.3'ü, Erzincan'daki resmi kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ve özel kuruluşların şehre uyum sağlama ve şehirle bütünleşme konusunda kendilerine yardımcı olduklarını, **(S-11)** %93.6'sı komşuluk ilişkilerinden memnun olduklarını, **(S-12)** %90.4'ü Erzincan'da uzun süre yaşamayı düşündüğünü, **(S-13)** %92.5'i göç öncesi ve sonrası genel durumu kıyasladıklarında iyi bir tercih yaptıklarını ve bu kapsamda **(S-14)** %99'u soydaşlarına ve akrabalarına Türkiye'ye gelmelerini önereceklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 4: Göç Sonrası Değişen Mekân ve Yaşam Algısını Ölçmeye İlişkin İstatistikî Sonuçlar - 2

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sıklık	Oran	Sıklık	Oran	Sıklık	Oran	Sıklık	Oran	Sıklık	Oran
S-7. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin size uyguladığı iskân politikasından memnun musunuz?	56	59.6	33	35.1	2	2.1	0	0	3	3.2
S-8. İkamet ettirildiğiniz ili (Erzincan) ve ilçeyi (Üzümlü) beğendiniz mi?	49	52.1	36	38.3	2	2.1	0	0	7	7.4
S-9. Erzincanlıların size karşı davranış, eylem ve söylemlerinden memnun musunuz?	41	43.6	44	46.8	4	4.3	1	1.1	4	4.3
S-10. Erzincan'daki resmi kurumların, STK'ların ve özel kuruluşların Erzincan'a uyum sağlama ve Erzincan'la bütünleşme konusunda size yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	47	50	36	38.3	3	3.2	4	4.3	4	4.3
S-11. Bulduğunuz muhitteki komşuluk ilişkilerinden memnun musunuz?	43	45.7	45	47.9	2	2.1	3	3.2	1	1.1
S-12. Erzincan'da uzun süre yaşamayı düşünüyor musunuz?	47	50	38	40.4	2	2.1	4	4.3	3	3.2
S-13. Erzincan'a ikamet etmeden öncesini ve sonrasını karşılaştırdığınızda iyi bir karar aldığınızı düşünüyor musunuz?	41	43.6	46	48.9	4	4.3	0	0	3	3.2
S-14. Soydaşlarınıza ve akrabalarınıza Türkiye'ye gelmeyi önerir misiniz?	64	68.1	29	30.9	1	1.1	0	0	0	0

Ankete katılan göçmenlerin sosyo-demografik faktörlerinin, göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısı üzerindeki etkisi (7-14 arası sorular için) Kruskal-Wallis H testi ile belirlenebilmektedir. Bu kapsamda kurulan hipotezler sonucunda; yaş, eğitim durumu, aylık gelir ve cinsiyet ile göç sonrası değişen mekân ve yaşam algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: Göç Sonrası Değişen Mekân ve Yaşam Algısını Ölçmeye İlişkin Açık Uçlu Sorular

S-15	İkamet ettiğiniz süre içerisinde karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?
S-16	İkamet ettiğiniz süre içerisinde memnun olduğunuz en önemli konular nelerdir?
S-17	Barınma probleminiz var mı?
S-18	Yiyecek, içecek vb. maddeleri edinmede sorun yaşıyor musunuz?
S-19	Sağlık hizmetleri konusunda sorun yaşıyor musunuz?
S-20	Eğitim hizmetleri konusunda sorun yaşıyor musunuz?
S-21	İşsizlik konusunda probleminiz var mı?
S-22	İş bulma konusunda yetkililer tarafından size yardım ediliyor mu?
S-23	Bulduğunuz ülkenin ve Erzincan İlinin kültürel değerlerine, gelenek görenek ve adetlerine uyum sağlamada zorluk çekiyor musunuz?
S-24	Örf, adet, gelenek ve göreneklerinizi devam ettirme konusunda herhangi bir engelle karşılaştınız mı?
S-25	Erzincan'da ikametiniz sonrası akrabalık ilişkilerinizde bir azalma veya olumsuz bir durum oldu mu?
S-26	Gelecek dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden beklentileriniz nelerdir?
S-27	Gelecek dönemlerde Erzincan'dan beklentileriniz nelerdir?
S-28	Erzincan'da uzun vadede yapmayı planladığınız şeyler var mı?

S-15: İkamet ettiğiniz süre içerisinde karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir? Erzincan'ın Üzümlü İlçesi'nde ikamet eden Ahıska Türkleri'nin göç ettikleri günden bugüne karşılaştıkları en önemli sorunlar hakkındaki cevapları genel olarak yorumlandığında daha çok

maddi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. İki katlı binalarda ısınma konusunda problemler yaşayan göçmenlerin, soba ve kömür ile ısınmadığı dolayısıyla doğalgaz talebinde bulunduğu göze çarpmaktadır. Sosyal faaliyet ortamlarının yetersizliği, işsizlik ve vatandaşlık durumu yine dile getirilen başlıca sorun alanları olarak dikkat çekmektedir. Elde edilen cevaplara göre, Ahıska Türkleri'nin göç sonrası yaşadığı en büyük problem ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Vatandaşlık ve çalışma izninin henüz alınamamış olması, devletin sağladığı yardımların geçim için yeterli olmaması ve yaşamın pahalılığı göç sonrası Ahıskalıların önemli ölçüde maddi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

S-16: İkamet ettiğiniz süre içerisinde memnun olduğunuz en önemli konular nelerdir? Ahıska Türkleri, öncelikle vatana gelmekten, kendi milletleri ile bir arada olmaktan ve vatan sahibi olmaktan büyük memnuniyet duyduklarını ifade etmektedirler. Hatta kendi ifadeleriyle yıllar sonra kendilerine sahip çıktıklarını düşünmektedirler. Göç ettikleri yerden alınarak ikamet ettikleri yere getirilinceye kadar, süreçten sorumlu personelin işlerini çok titiz biçimde yaptıklarını, düzenli şekilde çalıştıklarını, kendilerine önem vererek çok güzel karşıladıklarını ve rahat yaşamaları için gerekli asgari ortamı sağladıklarını söylemektedirler.

S-17: Barınma probleminiz var mı? Barınmaları için yeni yapılan villa tipi evlerin kendilerine tahsis edilmesine özellikle sevinen göçmenler, ev gereçlerinden memnuniyetlerini de belirtmektedirler. Bu durum, göçmenlerin özellikle barınma konusunda önemli bir problem yaşamadıklarını göstermektedir.

S-18: Yiyecek, içecek vb. maddeleri edinmede sorun yaşıyor musunuz? Genel olarak gıda konusunda büyük sorunlar yaşamayan göçmenler, son dönemde Kızılay'ın kuru gıda yardımı yapmamasında yakınmaktadırlar. İhtiyaçlarını gidermek için verilen 350 TL'lik yardımın 200 TL'lik kısmının alışveriş kuponu, kalan kısmının ise nakit verildiğini ifade etmektedirler. Kupon ile sadece buldukları İlçe'de alışveriş yapılabildiğini, ancak İlçe'de her şeyin merkeze kıyasla en az

iki kat pahalıya satıldığını, bu yüzden verilen yardımın yetersiz kaldığını ifade etmektedirler.

S-19: Sağlık hizmetleri konusunda sorun yaşıyor musunuz?

Genellikle sağlık hizmetleri konusunda herhangi bir sorun yaşamadıklarını dile getiren göçmenler arasında yalnızca bir kişi, kendileri ile hastanelerde ilgilenilmediğini ifade etmiştir. Bir başka kişi ise sağlık problemi yaşayan ve Ukrayna'da bulunan hasta kardeşinin de en kısa sürede ülkeye getirilmesini talep etmiştir.

S-20: Eğitim hizmetleri konusunda sorun yaşıyor musunuz?

Eğitimin önemine vakıf olduğunu düşündüğümüz göçmenler çocuklarına (Suriyeli göçmenlere olduğu gibi) üniversiteye giriş imkânı tanınmasını talep etmektedirler. Spor okulları talebi yine sıklıkla dile getirilen bir istek olmakla birlikte, kendileri için kursların açılmasından (özellikle Türkçe öğrenimi, Türk kültür ve yönetim anlayışı, dini kurslar) son derece memnun oldukları görülmektedir. Göç ettikleri yerde doğalgaz ile ısınan göçmenler, Üzümlüde kömürle ısınmak zorunda olmaları nedeniyle sobanın nasıl yakılacağı ile ilgili eğitimin bile kendilerine verildiğini söylemektedirler. Anlatılanlara ilave olarak herhangi bir sorun belirtmeyen göçmenler devlet tarafından eğitim konusunda yapılan yardım ve çabaları takdir etmektedirler.

S-21: İşsizlik konusunda probleminiz var mı?

Göçmenler kalınan süre içerisinde vatandaşlık elde edememenin en önemli sorunlar arasında yer aldığı söylemektedirler. Vatandaş olamamanın aidiyet duygusunun tam olarak sağlanmasına engel olması ihtimali olmakla birlikte bir diğer sorunun çözümüne engel olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu göçmenlerin en çok dile getirdiği işsizlik sorunudur. İşsiz biçimde evde oturmaktan sıkılan göçmenler, en kısa sürede vatandaşlık sorununun çözülerek gerek Erzincan'da gerekse başka şehirlerde iş ortamının sağlanması gerektiğini belirtmektedirler. Başka şehirlerde bile olsa çalışmanın sorun oluşturmayacağını söyleyerek, Ukrayna'da yaşadıkları dönemde de özellikle Kiev ve başka şehirlerde uzun süre kalarak çalıştıklarını ifade etmektedirler. Başka illerde bulunan ve hâ-

lihazırda çalışan diğer Ahıska Türkü soydaşlarının kendilerini çeşitli illerdeki iş alanlarına davet ettiklerini de belirtmektedirler.

S-22: İş bulma konusunda yetkililer tarafından size yardım ediyor mu? İş ortamı sağlanması ve vatandaşlık sorununun çözülmesi konusunda yöneticilerin kendileri ile ilgilendiğini dile getiren göçmenler halen somut bir sonuç alamadıklarını söylemektedirler.

S-23: Bulduğunuz ülkenin ve Erzincan İlinin kültürel değerlerine, gelenek görenek ve adetlerine uyum sağlamada zorluk çekiyor musunuz? Göç sürecini yöneten hükümetin, görevlilerin ve Erzincanlıların kendilerine sıcak davrandıklarını ve sahiplendiklerini ifade eden göçmenlerin Türkiye’de (onların söylemi ile “vatanda”), Erzincan İlinde ve Üzümlü İlçesinde yaşayan vatandaşlarla anlaşma ve onların yaşayış tarzına uyum sağlama konusunda herhangi bir sorun yaşamadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Soydaşları ile bir arada olmaktan ve çatışma ortamından uzaklaşmaktan memnun oldukları en sık verilen cevaplardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu memnuniyetin onların göç ettikleri yere alışma ve yaşam tarzlarından taviz vermeden yaşama konusunda bulacakları rahat ortamdaki kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca göç ettikleri yer ve insanlar hakkında “buranın dağlarını ve insanlarını seviyoruz” söylemi göç sonrası değişen yaşam ve mekân algısı noktasında mutluluklarının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

S-24: Örf, adet, gelenek ve göreneklerinizi devam ettirme konusunda herhangi bir engelle karşılaştınız mı? Erzincan İlinde ve Üzümlü İlçesinde yaşayan vatandaşlarla tanıştıklarını, onların yaşayış tarzıyla zıt düşmediklerini söyleyen göçmenler, kendi gelenek, görenek, örf ve adetlerini yaşatma konusunda herhangi bir engelle karşılaşmadıklarını dile getirmekte ve “kendi dilimizi, örf ve âdetimizi burada gördük” demektedirler. Vatandaşlık ve işsizlik gibi konuların kendileri için şuan daha öncelikli olduğunu vurgulamaktadırlar. Dini açıdan bakıldığında; camilerinin olmasından ve ezan sesini duymaktan memnun olan göçmenlerin, huzurlu biçimde dini vecibelerini yerine getirme imkânına kavuştuğu görülmektedir.

S-25: Erzincan'da ikametiniz sonrası akrabalık ilişkilerinizde bir azalma veya olumsuz bir durum oldu mu? Genellikle geride kalan akrabaları ile iletişim kurmakta zorlandıklarını söyleyen göçmenler, mevcut koşullarda dünyada 9-10 farklı ülkeye dağıldıklarını ve bu nedenle akraba ilişkilerinin olumsuz etkilediğini ifade etmektedirler. Söz konusu sorun yüzünden internetin kendileri için önemli olduğu dile getiren göçmenler, hem Türkiye'deki hem de dünyadaki diğer Ahıska Türkleri ile bağların kopmaması adına yıllık olarak düzenlenen toplantılara önem vermektedirler. Bu tür olumsuzluklara rağmen (her ne kadar geç kalındığını söyleseler de) kendilerine sahip çıkılmasından memnun olduklarını, diğer akrabalarının da Ukrayna'dan getirilmesinin iyi olacağını söylemektedirler. Dedelerinin ve büyüklerinin mezarlarını geride bırakmaktan ve yıllarca komşuluk ilişkisi yaşadıkları bazı Ukraynalı komşularından ayrıldıkları için üzgün oldukları da yine verilen cevaplardan çıkarılan sonuçlar arasındadır.

S-26: Gelecek dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden beklentileriniz nelerdir? Ahıska Türkleri'nin gelecekteki en önemli beklentilerine bakıldığında ise; Türk vatandaşlığına geçmenin ilk sırada yer aldığını söylemek mümkündür. Vatandaşlığa geçtikten sonra geçinmelerini sağlayacak sigortalı bir iş ortamının sağlanması yine en çok dile getirilen beklentiler arasındadır. Tüm Ahıskalıların (akrabalarının) Türkiye'ye getirilmesini istemekle birlikte hem oradaki akrabalarının hem de kendilerinin unutulmaması, sürekli yardım edilerek sahip çıkılması dileğini vurguladıkları söylenebilir. Ukrayna'daki *savaş* ve yaşanan şiddet eylemleri, katılımcılarda *korku*, *endişe* ve *kaygı* yaratmış ve bu psikoloji, verilen cevaplarda genellikle huzur, güven ve istikrar beklentilerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Verilen cevaplarda Türkiye'de yaşanan terör eylemlerinin de biran önce bitmesini istemeleri, tarih boyunca birçok çatışma görmüş ve zorunlu göçe maruz kalmış Ahıskalıların Türkiye'de de aynı problemleri yaşamak istemediklerini göstermektedir. Aynı zamanda göç ettikleri devletin en önemli sorunu (terör) ile ilgili bu istek ve ilgi göç ettikleri devle-

ti sahiplenme açısından önemli bir emare olarak değerlendirilebilir. Bunların dışında; çocuklar için sosyal ortamların oluşturulması, okumaları konusunda yardımcı olunması, bedava eğitim verilmesi, kreş, eczane, internet, doğalgaz, asfalt ve alışveriş merkezi gibi konularda eksikliklerin giderilmesini talep etmektedirler. En önemli maddi beklentilerden biri ise ikamet ettikleri evlerin kendilerine “hediye” olarak verilmesidir.

S-27: Gelecek dönemlerde Erzincan'dan beklentileriniz nelerdir? Göçmenlerin Erzincan'dan beklentilerine bakıldığında ise; buldukları ilçede fabrika açılması ve iş imkânlarının sağlanması yine yaşadıkları il ve ilçeden en önemli beklentileri olarak ortaya çıkmaktadır. Mümkünse ikamet ettikleri yerde bir iş ortamı sağlanmasının onları çok daha mutlu edeceklerini dile getirmektedirler. Erzincan'ın İstanbul ve İzmir gibi güzel bir şehir olması iyi niyetinde bulunan göçmenler; Erzincanlıların kendilerine kucak açmalarını, kardeşleri gibi kabul etmelerini, dostluklar geliştirmelerini, onların saygı, sevgi ve yardımlarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler. Erzincanlıların kendilerini kabullenmelerine ve korumalarına önem veren göçmenler birlik ve beraberlik içinde iyi anlaşarak mutlu ve huzurlu bir ortam oluşturulması beklentilerini devamlı tekrarlamaktadırlar.

S-28: Erzincan'da uzun vadede yapmayı planladığınız şeyler var mı? Göçmenlerin Erzincan'da uzun vadede yapmayı planladıkları faaliyetlerin en önemli ortak noktası, pragmatik ve ekonomik temelli planlar olmasıdır. Göçmenler; bağıcılık ve arıcılık yapmak, lokanta, pastane ve kuaför salonu açmak gibi iş alanlarına girerek kazandıkları para ile geçimlerini sağlamak, çocuklarını okutmak, onları spor okullarına göndermek ve onlara iyi bir gelecek hazırlamak istemektedirler. Böylece hem şehre ve bölgeye hem de ülkeye katkıda bulunacaklarını düşünmektedirler. Bu soruya verilen cevaplar bir taraftan katılımcıların istihdam ile ilgili yönelimlerini gösterirken bir taraftan da onların Türkiye'yi ve Erzincan'ı benimseyerek uzun vadeli planlar yaptığını ve burada uzun süre yaşamak istediğini göstermektedir.

6. ERZİNCAN'IN ÜZÜMLÜ İLÇESİ'NE YERLEŞTİRİLEN AHISKA TÜRKLERİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE GELECEKTE UYGULANMASI PLANLANAN HİZMETLER⁴

Erzincan'ın Üzümlü İlçesi'ne yerleştirilen Ahıska Türkleri'nin psiko-sosyal durumlarının değerlendirilmesi ve adaptasyon sürecini sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri için ilçe bazında yapılan çalışmalar ve gelecekte uygulanacak hizmetlerin tespiti amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Erzincan İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Merkezi ve Üzümlü Kaymakamlığı'ndan yerleşkedeki göçmenler hakkında bilgi alınmıştır.

Bu çalışmanın temel argümanını da oluşturan Ahıska Türkleri'nin göç sonrası değişen mekân ve yaşamı ile birlikte ortaya çıkan konut, barınma, sağlık, eğitim, güvenlik, işsizlik ve finansal problemlerin tespiti ve idarecilerin bu sorunlara karşı aldıkları/alacakları önlemler ile gelecekteki uygulanacak hizmetlerin teşhisi için yukarıda ifade edilen ilgili kurumlar tarafından yapılan anket ve bilgilendirme çalışmaları bu göç pratiği hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Yapılan çalışmada, 17.05.2015 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı gereği Rusya'nın ilhaki sonucu savaş bölgesinde kalan 677 Ahıska Türkü ailenin Türkiye'de iskân edilmesi kararı alınmıştır. Bu karar ile Erzincan'ın Üzümlü ilçesine getirilen göçmenlerin, ilçede inşa edilmiş ve boş bulunan 595 adet TOKİ konutuna yerleştirilmeleri için Maliye Bakanlığı'ndan 8 milyon TL ödenek ayrıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, Üzümlü Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği aracılığıyla ilçede bulunan 595 adet TOKİ konutundan 329 tanesine iskânı sağlanan Ahıska Türkü için dayanıklı tüketim, mobilya, tekstil, züccaciye,

4 Bu bölümde aktarılan bilgiler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Erzincan İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Merkezi ve Üzümlü Kaymakamlığı'ndan alınan bilgi notları, yerleşkedeki göçmenlerin psiko-sosyal durumları ile ilgili değerlendirilme anketleri ve yerel birimler tarafından yapılan sosyal çalışmalardan derlenerek oluşturulmuştur.

ısı ve enerji ürünleri ile Geyikli Mahallesi'nin (ilçede Ahıska Türkleri'nin iskânının sağlandığı iki mahalleden biri) fosseptik kuyusu yapımı için toplam 5.006.712 TL harcama yapıldığı bilgisi verilmektedir.

Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından 12.02.2016 tarihinde 20 meslek elemanının (2'şer kişilik gruplardan oluşan 10 çalışma grubu üyesi) göçmenlere yönelik yaptığı alan çalışması ile Ahıskalı ailelerin tüm bilgileri edinilmiş, göçmen ailelerin hem istihdam hem de barınma ile ilgili eksikleri saptanmaya çalışılmıştır. TC kimlik numaraları verilen Ahıska Türkleri'nin içinde meslek sahibi olanlara yönelik çalışmalar başlatılarak sosyal destek sistemlerine bağımlı hale gelmelerinin önlenmesi amaçlanmıştır.

Erzincan Sosyal Hizmet Merkezi'nin verdiği bilgilere göre, Ahıska Türkleri'nin bölgeye iskânı sağlanır sağlanmaz, 609 erkek ve 591 kadın olmak üzere toplam 1200 kişinin ilk sağlık taramalarının gerçekleştirildiği, yaş grubuna göre aşılarının yapıldığı, ayrıca Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından görevlendirilen psikolog ve sosyologlar aracılığıyla uyum ve entegrasyon üzerine anket çalışmaları gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır. Yine, Halk Sağlığı İl Müdürlüğü tarafından görevlendirilen uzmanlar aracılığıyla ailelere "sağlık okuryazarlığı eğitimi" verilmiştir. İlçeye yerleştirilen Ahıska Türkleri için Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nden 3.065.000 TL talep edilmiş, ailelerin harcamaları bu ödenekten yapılmıştır. 24.11.2015 ile 31.05.2016 tarihleri arasında yapılan harcamalara baktığımızda ayrılan bu ödenğin 1.705.765 TL'sinin harcandığı görülmektedir. Bu harcamanın 390.149 TL'si alışveriş çeki ödemesi, 783,790 TL'si nakdi yardım olarak yapılmış, kalan kısmı ise sağlık, gıda, temizlik, yakıt, elektrik, su abonelikleri ve kullanım ücreti olarak gerçekleştirilmiştir.

Ahıska Türkleri'ne yönelik sosyal uyum ve eğitim çalışmaları çerçevesinde, Nisan 2016'da bölgeye gelen göçmenler arasından belirlenen 324 öğrenciye Türk Eğitim Sistemi, Türkiye'nin Coğrafi Yapısı, Türk Anayasası ve idari isleyiş konuları ile ilgili İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

tarafından uyum programları düzenlenmiştir⁵. Üzümlü Halk Eğitim Müdürlüğü kurs istatistik bilgilerine göre şüana kadar okuma yazma kurslarına 33 kadın, 43 erkek olmak üzere toplam 76 kişi başvurmuş, 52 kişi kursu başarı ile tamamlayarak belgelerini almıştır.

Ahıska Türkleri'ne yönelik gelecekte uygulanması planlanan hizmetler incelendiğinde; yerleştirildikleri TOKİ konutlarının çevre düzenlemesi ve etrafının çevrilmesi için 3.000.000 TL'lik kaynak ayrıldığı görülmektedir. Buna ek olarak, Üzümlü İlçesi Bayırbağ ve Geyikli mahallelerini kapsayan doğalgaz projesi için Enerya Firması ile anlaşılmış ve şüana kadar projenin %60'i tamamlanmıştır. Bölgeye gaz gelmesi ile birlikte evlerde bulunması gereken kalorifer tesisatı için hane başına belirlenen 6.000 TL üzerinden toplamda gerekli olan 3.480.000 TL'lik tutar Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nden talep edilmiş ve ödemenin yapılması beklenmektedir. Yine, yerleşkelerde belirlenen 16 noktada kamera sistemi kurulması gerekliliği tespit edilmiş olup, konu ile ilgili gerekli olan 1.500.000 TL'lik sistem için ihale yapılmıştır. Buna ek olarak, ilçede dış röntgen cihazı ve dış ünitesine ihtiyaç duyulduğu da belirtilmektedir. Son olarak, Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre, Ahıska Türkleri'nin istihdamı için Üzümlü İlçesi sınırları içerisinde hazineye ait 168.000 m²'lik alanda toplam yatırım tutarı 10.000.000 TL olan "Yay Çatılı Seraların Kurulması" için çalışmalar başlatılmıştır. Göç ettikleri bölgede tarım ile uğraşan Ahıska Türkleri'nin istihdamı ve bölge halkının sebze ihtiyacını giderebilmek için ortaya konan bu projede 57 Ahıskalı aile (Yaklaşık 300 kişi) ve Üzümlü ilçesinde bulunan 15 işsiz gençin istihdam edilecek olması, doğrudan ve dolaylı olarak hem içinde Ahıskalıların da bulunduğu Üzümlü halkı hem de esnaflar, nakliyeciler, toptancılar ve seracıların bu projeden yararlanmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak elde edilen bilgiler ışığında, Erzincan İli Üzümlü İlçesine yerleştirilen Ahıska Türkü ailelere yönelik sosyal hizmet ve saha çalışmalarının ta-

5 Erzincan'ın Üzümlü İlçesi'ne yerleştirilen 116 Ahıska Türkü ailede; 80 okul öncesi, 122 ilkokul, 79 ortaokul ve 43 lise öğrencisi olmak üzere toplam 324 öğrenci bulunmaktadır.

mamlandığını ve bu ailelerle yapılan birebir görüşmeler ile bölgeye yeni gelecek olan göçmenlerin adaptasyon süreçlerini atlatabilmeleri adına rehberlik ve danışmanlık odaklı hizmet hazırlıklarının yapıldığını söyleyebiliriz. Bu durum, soydaşlık ve ortak köken çerçevesinde göç sürecine dâhil olan devlet kurumlarının uyguladığı göçmen politikasının Erzincan'a yerleştirilen Ahıska Türkleri açısından ayrıcalıklı bir göç pratiğine dönüştüğünü göstermektedir.

7. SONUÇ

Ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağları nedeniyle imtiyazlı bir hal alan Ahıska Türkleri'nin Türkiye'ye göç hareketi, devletin önemli desteği sayesinde, yardımlaşma mekanizmaları ve bürokratik süreçlerin hızlandırılmasıyla göçmenlerin mali, sosyal ve ekonomik yüklerini azaltmaktadır. Diğer bir deyişle devlet destekli göçmen ilişkiler ağı ile ortaya konan göç pratiği arasında doğrudan bir etkileşim söz konusudur. Devlet eliyle desteklenen bu göç hareketi, bir taraftan göçmenlerin göçmenlik yasalarıyla ilgili bilgi edinme sıkıntısını giderme, mekânsal değişim maliyetlerini en aza indirme, diğer taraftan ise illegal göçü engelleme açısından her iki tarafı da bu süreçte memnun edecek planlı ve programlı bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır.

Üçbin'e yakın Ahıska Türkü'nün Ukrayna'da yaşanan savaş ve çatışmalar sonrası Türkiye Cumhuriyeti devletinin talimatı ile Türkiye'ye getirilmesi; coğrafi durum şekli açısından dış göç ve göç kararının alınış biçimi açısından zorunlu bir göç özelliği taşımaktadır. Yine, ankete katılan göçmenlerin %90'dan fazlasının Erzincan'da uzun süre yaşamayı düşündüğünü belirtmesi, bu göç pratiğinin zaman dilimi açısından kalıcı bir göç özelliği taşıdığını göstermektedir. Ankete katılan göçmenlerin %90'dan fazlasının göç öncesi ve sonrası genel durumu mukayese ettiklerinde iyi bir tercih yaptıklarını düşünmeleri ve bu kapsamda neredeyse tamamının soydaşlarına ve akrabalarına Türkiye'ye gelmelerini tavsiye edeceklerini dile getirmiş olmaları, Erzincan'a göç eden bireylerin "Göçmen İlişkiler Ağı" ile oluşturacakları iletişim, haberleşme ve sosyal ağlar üzerinden yeni göç edecek bireyleri cesaret-

lendirecekleri ve göçün kitlesel bir hal almasını sağlayacakları sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Bir diğer ifadeyle Ahıskalı göçmenlerin bazı sorunlara rağmen yerleştirildikleri evler, temel ve zorunlu ihtiyaçlara/hizmetlere ulaşmadaki kolaylık, içinde buldukları toplum tarafından sahiplenme, çatışma ortamından uzaklaşma, kendi geleneklerine göre yaşama ve bulunduğu ilçenin doğasını beğenme gibi maddi ve manevi birçok yönden memnun kaldıkları söz konusu göç süreci onları, göç ettikleri yerdeki koşullarına kıyasla kendileri için daha avantajlı bir tercih yaptıkları sonucuna götürmektedir. Bu nedenle neredeyse göçmenlerin tamamı geride kalan akraba ve soydaşlarına Türkiye'ye göç etmeleri konusunda olumlu tavsiyede bulunacaklarını dile getirmektedir. Diğer taraftan; işsizlik, geçim sıkıntısı sorununun çözülmesi için iş ortamının sağlanması ve vatandaşlık sorununun çözülmesi gibi pragmatik ve ekonomik temelli sorunlar ve istekler Erzincan'a göç eden Ahıskalıların defalarca tekrar ettikleri öncelikli sorun alanları olarak göze çarpmaktadır. Fakat bu sorunların göç konusunda tavsiye alacak geride kalan akraba ve soydaşlara yansımayaacağı düşünülmektedir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu sorunları kısa sürede çözeceği konusunda Ahıskalı göçmenlerin olumlu bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Sonuç olarak, göç ettikleri ülkenin ve vatandaşların kendi soydaş ve dindaşları olması nedeniyle ayrıcalıklı göç politikalarından yararlanan Ahıskalıları; diğer göçmenlere kıyasla maddi ve manevi açıdan aldıkları tüm destekler nedeniyle mekânsal ve yaşamsal açıdan minimize edilmiş bir göç sürecine atılmakta ve bu durum onların Türkiye'de ve Erzincan'da bulunan yerleşik vatandaşlar ile toplumsal uyum ve bütünleşme sürecini kolaylaştırıp hızlandırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Andersen, H. S. (2004), *Urban Sores: On the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods*, Danish Building and Social Research.
- Brayman, A., Cramer, D. (1990), *Quantitative Data Analysis with SPSS 12 and 13: A Guide For Social Scientists*, New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Carter, D. C. (1997), *Doing Quantitative Psychological Research: From Design to Report*, Psychology Press Publishers.
- Crisp, J. (1999), "Policy Challenges of the New Diasporas: Migrant Networks and Their Impact On Asylum Flows and Regimes", Geneva: UNHCR Policy Research Unit Press.
- Çağaptay, S. (2002), "Kemalist Dönemde Göç ve İskân Politikaları: Türk Kimliği Üzerine Bir Çalışma", *Toplum ve Bilim*, Sayı:93, s.218-241.
- Çağlayan, S. (2006), "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Sayı: 17, Güz 2006, s. 67-91.
- Çiçekli, B. (Ed.) (2009), *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü: İsviçre.
- Dağdelen, G. (2015), "Türkiye'nin Değişen Vatandaşlık Rejimi ve Emek Göçü", *İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 15, s.172-195.
- Erzincan Valiliği (2015), Ahıska Türkleri Üzümlü İlçesine Yerleştirilecek, <http://www.erkincan.gov.tr/haberler/ahıska-turkleri-uzumlu-ilcesine-yerlestirilecek/704/>.
- Eryılmaz, B. (1992), *Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- Hackworth J., Smith N. (2001), "The changing state of gentrification" *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie forthcoming*, 92 (4): 464-477.
- İçduygu, Ahmet (2014), "Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç Hareketleri", Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere, MireKoç Raporları, (Ed. Ahmet İçduygu, Sema Erder ve Ö. Faruk Gençkaya), İstanbul: Koç Üniversitesi Koç Araştırmaları Merkezi, ss. 222-264.

- İpek, M. (2002), "Farklılaşarak Bütünleşen Yeni Kentsel Mekânlar: Uydu Kentler", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, Güz, SDY, Ankara, ss. 125-143.
- Kaiser, B. (2003), "Lifeworlds of EU Immigrants in Turkey, Migration and Labour in Europe: Views from Turkey and Sweden", Ed: Zeybekoğlu E. ve Johansson, B., Marmara University Research Center for International Migration (MURCIR) and Swedish National Institute for Working Life (NIWL), İstanbul. s. 269-289.
- Massey, D. (1985), "Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis And Empirical Review", *Sociology and Social Research*, Sayı:69, s. 315-350.
- Murdie, R. A., S. Ghosh. (2010), "Does Spatial Concentration Always Mean a Lack of Integration? Exploring Ethnic Concentration and Integration in Toronto", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Sayı:36 (2), s.293-311.
- Ortaylı, İ. (1999), "Osmanlı Kimliği", *Cogito Osmanlılar Özel Sayısı*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 19, İstanbul. s.79-85.
- Özdamar, K. (2013), *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Nisan Kitabevi, Ankara.
- Özservet, Çakırer Y. (2015), "Zeytinburnu Kentsel Mekânında Soydaş Diyasporasının Örgütlenmesi", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı:3, s. 231-243.
- Petersen, W. (1958), "A General Typology of Migration", *Amerikan Sociological Review*, Vol: 23. s.256-266.
- Radikal (2014), Yanukoviç Azledildi, 25 Mayıs'ta Seçim Var, <http://www.radikal.com.tr/dunya/yanukovic-azledildi-25-mayista-secim-var-1178020.html> (22.02.2014)
- Resmi Gazete (1992), 21281 Sayılı Resmi Gazete, 11.7.1992.
- Seferov, R-Akış, A. (2008), "Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:24, s.393-411.
- Smith, Neil. (1987), "Gentrification and the Rent Gap", *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 77, No. 3, s.462-465.

- Tekeli, İ. (1990), "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi", *Toplum ve Bilim*, Sayı: 50, s. 49-71.
- T.C. Dışışleri Bakanlığı (2016), Ahıska Neresidir ve Ahıska Türkleri Kimlerdir?, <http://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa>.
- Yeni Şafak (2015), Üç bin Ahıskalı geliyor, <http://www.yenisafak.com/gundem/uc-bin-ahiskali-geliyor-2325127> (17.10.2015)
- Ünal, S. (2012), "Sosyal-Mekânsal-Siyasal Kümelenme Biçimi Olarak İzmir Kentinde Balkan (Rumeli) Kimliğı", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Temmuz 2012, Cilt:21, Sayı:3, s.49-77.
- Ural, A., Kılıç, İ. (2013), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

